

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 22 listopada 2016 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł., na podstawie art. 24 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przyznał H. O. emeryturę od 15 listopada 2016 r. tj. od osiągnięcia wieku emerytalnego. Wysokość emerytury ustalono z uwzględnieniem wartości kapitału początkowego ustalonego decyzją z dnia 10 listopada 2016 r. zgodnie z zasadami określonymi w art. 26 tej ustawy. Do obliczenia wskaźnika podstawy wymiaru kapitału początkowego wynoszącego 43,86 % przyjęto wynagrodzenie z 10 lat tj. 1985-1994. Jednocześnie organ rentowy wskazał na brak uprawnień do przyznania emerytury uwzględniającej rekompensatę na podstawie art. 21 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, gdyż wnioskodawca nie udowodnił wymaganych 15 lat pracy w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze. Podniósł, że przedłożone zaświadczenie z dnia 17 marca 2000 roku nie spełnia wymogów formalnych, ponieważ zostało wystawione przez archiwum czyli podmiot nieuprawniony. Podał nadto, że do ustalenia stażu pracy w szczególnych warunkach w przypadku emerytury z rekompensatą nie uwzględnia się okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej, zaś ewentualne uwzględnienie okresów od 18 sierpnia 1968 roku do 20 kwietnia 1971 roku oraz od 11 maja 1973 roku do 31 maja 1984 roku nie daje 15 lat pracy w szczególnych warunkach. /decyzja k. 38-39 odw. akt ZUS plik II/

W dniu 20 grudnia 2006 roku wnioskodawca złożył odwołanie od decyzji ZUS, wnosząc o jej zmianę i uwzględnienie w podstawie wymiaru zarobków okresu zatrudnienia w Zakładzie (...) od 1 września 1965 roku do 31 maja 1984 roku na podstawie zachowanych angaży a także przyznanie prawa do rekompensaty wskazując, że w okresie od 1 września 1965 roku do 31 maja 1984 roku (wraz z okresem odbywania zasadniczej służby wojskowej) świadczył pracę w szczególnych warunkach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku ślusarza. /odwołanie k. 2/

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie argumentując dodatkowo, iż w oparciu o przedłożone przez wnioskodawcę angaże nie ma możliwości przeliczenia wysokości świadczenia, gdyż wynagrodzenie jest określone stawką godzinową, a brak jest danych o ilości faktycznie przepracowanych godzin. /odpowiedź na odwołanie k. 3-3 odw./.

Na rozprawie z dnia 5 czerwca 2017 r. pełnomocnik wnioskodawcy poparł odwołanie i wniósł o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Oświadczył, że nie kwestionuje wyliczenia hipotetycznego ZUS w zakresie wysokości wynagrodzeń wnioskodawcy ze stawki godzinowej za lata 1974-1977, wnosząc o przyjęcie za lata 1978-1983 wynagrodzeń na podstawie kart wynagrodzeń wnioskodawcy i przyjęcie wskaźnika wysokości podstawy wymiaru świadczenia z 10 lat kalendarzowych tj. lat 1974-1983 wynoszącego 55,69% jako najkorzystniejszego dla wnioskodawcy. Pełnomocnik ZUS wniósł o oddalenie odwołania. /stanowiska 00:01:13-00:09:24, 00:09:43-00:11:25- płyta CD k. 55/

W piśmie procesowym z dnia 26 lipca 2017 r. pełnomocnik wnioskodawcy oświadczył, że nie kwestionuje wyliczenia hipotetycznego ZUS z dnia 14 lipca 2017 roku. /pismo k. 61/

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

H. O. urodził się (...), w dniu 17 października 2016 r. złożył wniosek o emeryturę (z rekompensatą). /bezsporne, wniosek k. 1-4 odw. akt ZUS plik I/.

Decyzją z dnia 10 listopada 2016 r. organ rentowy po rozpatrzeniu wniosku z dnia 17 października 2016 roku ustalił kapitał początkowy dla wnioskodawcy. Do obliczenia kapitału początkowego przyjęto 30 lat i 13 dni tj. 360 miesięcy okresów składkowych oraz 11 miesięcy i 17 dni tj. 11 miesięcy okresów nieskładkowych. Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru wyniósł 43,86 % (obliczenie wskaźnika z 10 kolejnych lat kalendarzowych tj. 1985-1994), a wartość kapitału na dzień 1 stycznia 1999 roku wyniosła 100.042,03 zł /decyzja k. 12-12 odw. akt ZUS plik I, obliczenie wskaźnika k. 13 akt ZUS plik I/

Organ rentowy za udokumentowane uznał zarobki z lat 1985-1987, 1991. /wykaz zarobków k. 7- 7 odw. akt ZUS plik I/.

W okresie od 1 września 1965 roku do 31 maja 1984 roku (z przerwą na odbywanie zasadniczej służby wojskowej od 21 kwietnia 1971 roku do 14 kwietnia 1973 roku, pracę podjął ponownie 11 maja 1973 roku) wnioskodawca był zatrudniony w Zakładach (...) w Z. w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowiskach ucznia (...) Szkoły Zawodowej, ślusarza. W świadectwie pracy z dnia 1 czerwca 1984 roku określono ostatecznie otrzymywane wynagrodzenie stawką godzinową (26,00 zł) w systemie 8-godzinnym /świadectwo pracy k. 10-10 odw. – akta osobowe koperta k. 39 oraz k. 8 – 8 odw. akt ZUS plik II, legitymacja ubezpieczeniowa k. 11b, karty obiegowe zmian w stosunku pracy (przyjęcia), karty obiegowe w stosunku pracy (zwolnienia), karta powołania do czynnej służby wojskowej – akta osobowe koperta k. 39, książeczka wojskowa k. 20 -22akt ZUS plik II/.

Z dniem 1 września 1965 roku wnioskodawca rozpoczął naukę w (...) Szkole (...) przy Zakładach (...). W okresie nauki przez dwa pierwsze lata miał tzw. warsztaty w szkole po 3 razy w tygodniu po 6 godzin, a w klasie trzeciej po 3 razy w tygodniu po 8 godzin na terenie Zakładów (...). W tym okresie nie łączyła go z pracodawcą żadna umowa o pracę. /zeznania wnioskodawcy 00:02:59- 00:10:18 - płyta CD k. 71/

W trakcie dwóch pierwszych lat nauki ubezpieczony wykonywał zlecone przez instruktora prace tj. wykonanie młotka według rysunku, gwintowania /zeznania wnioskodawcy 00:02:59- 00:10:18 - płyta CD k. 71/

W trzeciej klasie szkoły wnioskodawca wykonywał prace zlecone przez mistrza. Pomagał (uczył się) przy robieniu chłodnicy. /zeznania wnioskodawcy 00:02:59- 00:10:18 - płyta CD k. 71/

Po ukończeniu szkoły wnioskodawca został zatrudniony w Zakładach (...) na stanowisku ślusarza. Zajmował się pracami ślusarskimi. Na podstawie otrzymanego rysunku musiał wykonać np. przepustnicę. Obowiązki swoje wykonywał także na wydziale kontroli jakości. Sprawdzał armaturę, kotły, nanometry. /zeznania wnioskodawcy 00:02:59- 00:10:18 - płyta CD k. 71/

U powyższego pracodawcy w spornym okresie zatrudnienia tj. w latach 1974-1977 wnioskodawca pracował w pełnym wymiarze czasu pracy tj. po 8 godzin dziennie w godzinach 8.00-16.00, a w okresie letnim 7.00-15.00. Nadto pracował w tzw. soboty pracujące po 6 godzin dziennie. /zeznania świadka G. O. 00:12:59- 00:14:53, 00:14:53- 00:15:59 – płyta CD k. 55, zeznania wnioskodawcy 00:10:18- 00:12:48 - płyta CD k. 71/

Wnioskodawca nie świadczył w powyższym okresie zatrudnienia pracy przy barwnikach. /zeznania wnioskodawcy 00:10:18- 00:12:48 - płyta CD k. 71/

W trakcie zatrudnienia w tym zakładzie wnioskodawca korzystał z urlopów zdrowotnych. /zeznania wnioskodawcy 00:10:18- 00:12:48 - płyta CD k. 71/

W dniu 17 marca 2000 r. Archiwum (...) Zakład Pracy (...) w Ż. wystawiło na podstawie dokumentacji osobowej wnioskodawcy zaświadczenie, w którym wskazano, że wnioskodawca był zatrudniony w Zakładach (...) w Z. od 1 września 1965 roku do 31 maja 1984 roku z przerwą na odbywanie zasadniczej służby wojskowej od 21 kwietnia 1971 roku do 10 maja 1973 roku r. w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowiskach ucznia szkoły przyzakładowej (od 1 września 1965 roku do 7 sierpnia 1968 roku), ślusarza (od 8 sierpnia 1968 roku do 31 maja 1984 roku). Jednocześnie poinformowano, że zgodnie z Zarządzeniem nr 7 Ministra Przemysłu Chemicznego i Lekkiego z dnia 7 lipca 1983 roku stanowisko ślusarza zostało zakwalifikowane jako praca w szczególnych warunkach (wykaz A, dział IV, poz. 28, p. 13). /zaświadczenie k. 11 oraz k. 9 akt ZUS plik II/

W legitymacji ubezpieczeniowej wnioskodawcy widnieje zapis, że za 1968 roku wnioskodawca otrzymał wynagrodzenie w wysokości 9.680,00 zł /legitymacja ubezpieczeniowa k. 11b/

Za okres pracy wnioskodawcy w Zakładach (...) zachowały się karty zarobkowe za lata 1978-1984 dokumentujące wynagrodzenie wnioskodawcy. /karty zarobkowe k. 18, 31-38 oraz k. 35 akt ZUS plik II/

Za okres ten zachowały się także angaże określające stawkę godzinową dotyczące okresu zatrudnienia:

- od 8 sierpnia 1968 r. (5,45 zł)
- od 1 maja 1969 r. (6,00 zł)
- od 1 lipca 1970 r. (6,65 zł)
- od 10 maja 1973 r. (8,60 zł)
- od 1 września 1973 r. (9,85 zł plus przysługująca premia)
- od 1 stycznia 1974 r. (11,40 zł plus premia zgodna z wewnętrznym regulaminem premiowania)
- od 1 maja 1974 r. (12,00 zł plus premia zgodna z wewnętrznym regulaminem premiowania)
- od 1 września 1977 r. (13,00 zł plus premia według obowiązującego regulaminu premiowania)
- od 1 października 1977 r. (14,50 zł plus premia zgodna z wewnętrznym regulaminem premiowania obowiązującym od 1 października 1977 r.)
- od 1 lipca 1979 r. (16,50 zł plus premia regulaminowa na podstawie obowiązującego regulaminu premiowania)
- od 1 czerwca 1982 r. (21,10 zł w systemie 8-godzinnym lub 22,50 zł w systemie 4 bsp. lub 28,20 zł w systemie 6-godzinnym plus premia regulaminowa)
- od 1 października 1982 r. (24,00 zł w systemie 8-godzinnym lub 25,60 zł w systemie 4 bsp. lub 32,00 zł w systemie 6-godzinnym plus premia regulaminowa)
- od 1 czerwca 1983 r. (26,00 zł w systemie 8-godzinnym lub 27,70 zł w systemie 4 bsp. lub 34,70 zł w systemie 6-godzinnym) /angaże k. 12-17, akta osobowe – koperta k. 39 oraz k. 23-78 akt ZUS plik II, karta przeniesienia z 6.08.1968 r., zaświadczenie o złożeniu egzaminu i wnioski o przeszerogowanie z 11.09.1973 r., wnioski o przeszerogowanie z 3.07.1973 r. – akta osobowe koperta k. 39/

Wskaźnik wysokości podstawy wymiaru z 10 najkorzystniejszych lat kalendarzowych, to jest lat 1974- 1983, z uwzględnieniem udokumentowanych wynagrodzeń oraz przy przyjęciu za okres od 1 września 1965 roku do 31 grudnia 1977 roku wynagrodzenia wyliczonego w oparciu o stawki godzinowe wynikające z angaży przy przyjęciu 46 godzinowego tygodniowego czasu pracy oraz za okres od 1 stycznia 1978 roku do 31 maja 1984 roku wynagrodzenia wyliczonego w oparciu o karty wynagrodzeń, wyniósł 67,21%. Wysokość kapitału początkowego wyniosłaby 123.659,03 zł. /pisma procesowe ZUS k. 43, 58, hipotetyczne wyliczenia ZUS k. 59 oraz k. 2-4 a akt ZUS plik III, k. 1-7 akt ZUS plik IV/.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołanie jest częściowo zasadne.

Zgodnie z art.15 ust.1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity Dz. U z 2017 r. poz. 1383 z późn. zm.) podstawę wymiaru emerytury stanowi przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe lub na ubezpieczenie społeczne na podstawie przepisów prawa polskiego w okresie kolejnych 10 lat kalendarzowych, wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 20 lat kalendarzowych poprzedzających bezpośrednio rok, w którym zgłoszono wniosek o emeryturę. Z kolei ust. 6 tego przepisu stanowi, że na wniosek ubezpieczonego podstawę wymiaru emerytury może stanowić przeciętna podstawa wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne lub ubezpieczenia emerytalne i rentowe w okresie 20 lat kalendarzowych przypadających przed rokiem zgłoszenia wniosku, wybranych z całego okresu podlegania ubezpieczeniu.

Ustawą o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 4 września 2008 roku (Dz. U. Nr 192, poz. 1180) w art. 15 dodany został ust.2a, zgodnie z którym jeżeli nie można ustalić podstawy wymiaru składek w okresie pozostawania w stosunku pracy wskazanym do ustalenia podstawy wymiaru emerytury i renty, za podstawę wymiaru składek przyjmuje się kwotę obowiązującego w tym okresie minimalnego wynagrodzenia pracowników, proporcjonalnie do okresu podlegania ubezpieczeniu i wymiaru czasu pracy. Zmiana ta weszła w życie z dniem 1 stycznia 2009 roku.

Na mocy art. 2 ustawy nowelizującej z dnia 4 września 2008 roku ponowne obliczenie wysokości emerytury lub renty od podstawy wymiaru ustalonej z zastosowaniem art.15 ust.2a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych dokonuje się na wniosek osoby zainteresowanej.

W myśl art.111 ust.1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wysokość emerytury oblicza się ponownie, od podstawy wymiaru ustalonej w myśl art.15, jeżeli do jej obliczenia wskazano podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne lub ubezpieczenia emerytalne i rentowe na podstawie przepisów prawa polskiego:

- 1) z liczby kolejnych lat kalendarzowych i w okresie wskazanym do ustalenia poprzedniej podstawy wymiaru świadczenia,
- 2) z kolejnych 10 lat kalendarzowych wybranych z 20 lat kalendarzowych, poprzedzających bezpośrednio rok kalendarzowy, w którym zgłoszono wniosek o przyznanie emerytury lub renty albo o ponowne ustalenie emerytury lub renty, z uwzględnieniem art. 176,
- 3) z 20 lat kalendarzowych wybranych z całego okresu podlegania ubezpieczeniu, przypadających przed rokiem zgłoszenia wniosku o ponowne ustalenie emerytury lub renty

- a wskaźnik wysokości podstawy wymiaru jest wyższy od poprzednio obliczonego.

Środkiem dowodowym stwierdzającym wysokość zarobku lub dochodu stanowiącego podstawę wymiaru emerytury lub renty, zgodnie z § 20 pkt. 1 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń z dnia 7 lutego 1983 r. (Dz. U. 1983 Nr 10, poz. 49, ze zm.), są dla pracowników - zaświadczenia zakładów pracy wystawione według wzoru ustalonego przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych albo legitymacja ubezpieczeniowa zawierająca wpisy dotyczące okresów zatrudnienia i wysokości osiągniętych zarobków.

Wymienione powyżej ograniczenia co do środków dowodowych stwierdzających wysokość zarobków stanowiących podstawę wymiaru emerytury obowiązują w postępowaniu przed organem nie mają natomiast zastosowania w postępowaniu sądowym, co wynika z treści art. 473 k.p.c. W postępowaniu sądowym nie można zatem przekreślić znaczenia dowodowego także innych pisemnych środków dowodowych pochodzących od samego pracodawcy, nie wyłączając nawet zeznań świadków - aczkolwiek wskazujących wprost na wysokość zarobków zainteresowanego (por. wyrok Sądu Najwyższego z 25 lipca 1997 r. II UKN 186/97, opubl: OSNAPiUS rok 1998, Nr 11, poz. 342).

W świetle zaś uchwały Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2003 roku (sygn. III UZP 2/03, opubl. OSNP nr 14 z 2003 r., poz. 338), zasady postępowania, tak przy ustalaniu prawa do świadczenia, jak i jego przeliczaniu, pozwalają na uwagę, iż zamiarem ustawodawcy było umożliwienie ubezpieczonemu dokonanie wyboru, w ramach prawa, najkorzystniejszego z ich punktu widzenia okresu, z którego podstawa wymiaru składek ubezpieczeniowych, będzie stanowić podstawę wymiaru świadczenia. Przy takim założeniu, gdy jedynym warunkiem przy ustalaniu prawa do świadczeń wyrażonym w art.15 ust.6 ustawy jest, by okres 20 lat kalendarzowych, wybranych z całego okresu podlegania ubezpieczeniu, przypadął przed rokiem zgłoszenia wniosku, zaś według art.111 ust.1 pkt 3 ustawy, by były to lata przypadające przed rokiem zgłoszenia wniosku o ponowne ustalenie emerytury lub renty, a wskaźnik wysokości podstawy wymiaru był wyższy od uprzednio obliczonego, nic nie stoi na przeszkodzie, by dla tej operacji (przeliczenia świadczenia) brać pod uwagę - w ramach 20 lat kalendarzowych - rok czy lata, w stosunku do których ubezpieczony nie był w stanie udowodnić wysokości podstawy wymiaru składek ubezpieczeniowych, byleby był to okres podlegania ubezpieczeniu i byleby wskaźnik wysokości podstawy wymiaru za cały 20-letni okres łącznie, był wyższy od poprzednio

obliczonego. Z mocy zaś art.16 ustawy jedynie przy ustalaniu kolejnych 10 lat kalendarzowych określonych w ust. 1 i 2 art. 15, przyjmuje się lata następujące bezpośrednio po sobie, choćby w niektórych z tych lat - przez okres najwyżej roku - ubezpieczony nie pozostawał w ubezpieczeniu. Oznacza to w kontekście rozpoznawanej sprawy, że 20-letni okres wybrany z całego okresu podlegania ubezpieczeniu musi być wykazany, zaś niemożność udowodnienia dotyczy tylko podstawy wymiaru składek ubezpieczeniowych, a więc wysokości uzyskiwanego wynagrodzenia.

Sąd Okręgowy w pełni akceptując powyższe szczegółowe rozważania Sądu Najwyższego - wyraża stanowisko, że dla potrzeb obliczenia podstawy wymiaru świadczenia w przypadku nieudowodnienia przez ubezpieczonego (za pomocą dostępnych w postępowaniu sądowym środków dowodowych) wysokości podstawy wymiaru składek ubezpieczeniowych (wysokości rzeczywiście otrzymywanego wynagrodzenia) w danym roku lub latach - należy przyjmować, iż podstawa ta wynosi – dla niewątpliwie udowodnionego okresu ubezpieczenia w danym okresie, a więc zatrudnienia na podstawie umowy o pracę, w pełnym wymiarze czasu pracy i w dawnym uspołecznionym zakładzie pracy oraz znajomości stawki godzinowej – wynagrodzenie wyliczone przez przyjęcie wysokości dziennej normy czasu pracy obowiązującej w tym okresie przy uwzględnieniu niewątpliwie otrzymywanych dodatków i premii. Formułując takie stanowisko należało mieć także na względzie powszechnie znane trudności w dokumentowaniu nie tylko wysokości wynagrodzenia, ale nawet samego zatrudnienia w latach odległych od daty wniosku, związane z brakiem dokumentów (te podlegały bowiem niszczeniu po upływie określonego czasu), czy wręcz likwidacją zakładów pracy.

W kontekście treści wskazanych wyżej przepisów i rozważań spełnione zostały przesłanki do ponownego wyliczenia emerytury wnioskodawcy.

Zdaniem Sądu, oprócz niespornych kwot wynagrodzenia wykazanych złożonymi do akt emerytalno - rentowych dokumentami, należało - w odniesieniu do nie budzącego żadnych wątpliwości zatrudnienia wnioskodawcy w Zakładach (...) w Z. od 1 września 1965 roku do 31 maja 1984 roku w pełnym wymiarze czasu pracy i przy ustalonej stawce godzinowej (okres od 1 września 1965 roku do 31 grudnia 1977 roku) przyjąć, iż podstawę wymiaru składek w tych latach stanowi iloczyn stawki godzinowej i normatywnego czasu pracy. Natomiast przy ustalonej wysokości wynagrodzenia wynikającej z kart wynagrodzeń (okres od 1 stycznia 1978 roku do 31 maja 1984 roku) należało przyjąć kwoty wynikające z tychże kart wynagrodzeń.

Hipotetycznie wyliczony przez organ rentowy wskaźnik wysokości podstawy wymiaru, według najkorzystniejszego dla wnioskodawcy wariantu to jest z 10 najkorzystniejszych lat kalendarzowych, to jest lat 1974- 1983, z uwzględnieniem zarobków wyliczonych we wskazany wyżej sposób, wyniósł 67,21 %. Wskaźnik ten jest wyższy od poprzednio obliczonego i emerytura wyliczona z zastosowaniem takiego wskaźnika jest także wyższa.

Z powyższych względów Sąd orzekł jak w punkcie pierwszym sentencji wyroku.

O dacie przeliczenia emerytury wnioskodawcy Sąd orzekł na podstawie art. 129 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

W świetle zebranego w sprawie materiału dowodowego odwołanie w pozostałym zakresie nie zasługuje natomiast na uwzględnienie.

Zgodnie z art.1 ust.1 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 roku o emeryturach pomostowych (tekst jednolity Dz.U. z 2017 r. poz. 664), ustawa określa warunki nabywania prawa do emerytur i rekompensat przez niektórych pracowników wykonujących pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, zwanych „emeryturami pomostowymi”, o których mowa w art. 24 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Stosownie do treści art. 2 ust. 5 w/w ustawy, rekompensata to odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze dla osób, które nie nabydą prawa do emerytury pomostowej.

W myśl do treści art.21 ust.1 analizowanej ustawy, rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wynoszący co najmniej 15 lat.

Przy czym zgodnie z art.21 ust.2 rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Przepis art.32 ust.2 cytowanej ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia w podmiotach, w których obowiązują wykazy stanowisk ustalone na podstawie przepisów dotychczasowych.

Podobnie ustawa o emeryturach pomostowych w art.3 ust.1 prace w szczególnych warunkach zdefiniowała jako prace związane z czynnikami ryzyka, które z wiekiem mogą z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwałe uszkodzenie zdrowia, wykonywane w szczególnych warunkach środowiska pracy, determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi, które mimo zastosowania środków profilaktyki technicznej, organizacyjnej i medycznej stawiają przed pracownikami wymagania przekraczające poziom ich możliwości.

Z kolei za pracowników zatrudnionych w szczególnym charakterze przepis art.32 ust.3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS uważa określone grupy zawodowe pracowników m.in. nauczycieli, wychowawców lub innych pracowników pedagogicznych wykonujących pracę nauczycielską wymienioną w art. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 roku - Karta Nauczyciela.

W ustawie o emeryturach pomostowych w art.3 ust.3 prace o szczególnym charakterze zdefiniowane zostały jako prace wymagające szczególnej odpowiedzialności oraz szczególnej sprawności psychofizycznej, których możliwość należytego wykonywania w sposób niezagrażający bezpieczeństwu publicznemu, w tym zdrowiu lub życiu innych osób, zmniejsza się przed osiągnięciem wieku emerytalnego na skutek pogorszenia sprawności psychofizycznej.

Z kolei art.32 ust.4 stanowi, że wiek emerytalny, o którym mowa w ust.1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust.2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych, to jest na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz.43 z późn. zm.).

Z przepisu §1 rozporządzenia wynika, że jego treść stosuje się do pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wymienione w §4-15 rozporządzenia oraz w wykazach stanowiących załącznik do rozporządzenia.

Przepis § 2 ust.1 rozporządzenia ustala, że za okresy uzasadniające nabycie prawa do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu uważa się okresy, w których praca w szczególnych warunkach jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy.

W niniejszym postępowaniu ubezpieczony H. O. domagał się ustalenia, że w okresie zatrudnienia w Zakładach (...) w Z. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę w warunkach szczególnych i tym samym spełnia warunki do przyznania mu rekompensaty.

Rozporządzenie Rady Ministrów z 7 lutego 1983 roku w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43) w § 2 ust.2 zobowiązuje zakłady pracy do stwierdzenia okresów zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wyłącznie na podstawie posiadanej dokumentacji.

Natomiast w rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe (Dz. U. 2011. 237.1412) określone zostały środki dowodowe, które powinny być dołączone do wniosku, stwierdzające okoliczności uzasadniające przyznanie tego świadczenia. W myśl § 21-23 powołanego rozporządzenia środkiem dowodowym stwierdzającym okresy zatrudnienia są pisemne zaświadczenia zakładów pracy, wydane na podstawie posiadanych dokumentów, oraz legitymacje ubezpieczeniowe, a także inne dowody z przebiegu ubezpieczenia. W przypadku zaś ubiegania się pracownika o przyznanie emerytury z tytułu zatrudnienia w szczególnym charakterze, zaświadczenie zakładu pracy powinno stwierdzać charakter i stanowisko pracy w poszczególnych okresach oraz inne okoliczności, od których jest uzależnione przyznanie takiej emerytury lub renty. Wyjątek od zasady ustalonej w powołanym przepisie jest zawarty w § 25 wymienionego rozporządzenia, który przewiduje, że okresy zatrudnienia mogą być udowodnione zeznaniami świadków, gdy zainteresowany wykaże, że nie może przedstawić zaświadczenia zakładu pracy.

Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 27 maja 1985 r., III UZP 5/85 wyjaśnił, że w postępowaniu o świadczenia emerytalno-rentowe dopuszczalne jest przeprowadzenie przed sądem pracy i ubezpieczeń społecznych dowodu z zeznań świadków na okoliczność zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, jeżeli zainteresowany wykaże, że nie może przedstawić zaświadczenia zakładu pracy. Pogląd ten został rozwinięty w znowelizowanym art. 473 k.p.c., który stanowi, że w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych nie stosuje się przepisów ograniczających dopuszczalność dowodu ze świadków i z przesłuchania stron. W postępowaniu przed tymi sądami okoliczności mające wpływ na prawo do świadczeń mogą być udowadniane wszelkimi dostępnymi środkami dowodowymi (por. wyr. SN z dnia 02.02.1996 r. II URN 3/95 OSNP 1996/16/239).

Dla rozstrzygnięcia spornej kwestii zasadnym stało się zatem ustalenie, czy praca wykonywana przez ubezpieczonego w powyższym okresie była wykonywana w warunkach szczególnych, o jakich mowa w cytowanych wyżej przepisach, wszelkimi środkami dowodowymi, tj. na podstawie zeznań świadków, zeznań samego ubezpieczonego oraz dowodów z dokumentów przedłożonych w toku postępowania dowodowego.

W ocenie Sądu Okręgowego analiza zgromadzonego materiału dowodowego daje podstawę do stwierdzenia, iż ubezpieczony H. O., będąc zatrudniony w Zakładach (...) w Z., tj. od 1 września 1965 roku do 31 maja 1984 roku nie wykonywał pracy w warunkach szczególnych wymienionej w wykazie A dział IV (w chemii) poz. 28 (produkcja barwników, półproduktów oraz produkcja środków pomocniczych stosowanych w farbiarstwie, włókiennictwie i przemyśle skórzanym) rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r.

Powyższe okoliczności zostały jednoznacznie potwierdzone w drodze analizy zebranego materiału dowodowego zwłaszcza w postaci dokumentacji osobowej wnioskodawcy, z której wynika, że w spornym okresie zatrudnienia był początkowo uczniem a następnie ślusarzem a także w postaci zeznań samego wnioskodawcy, który zeznał, że po ukończeniu szkoły zajmował się pracami ślusarskimi, wykonując na podstawie rysunków zlecone prace, pracę swoją świadczył także na wydziale kontroli jakości, wprost zeznał co istotne, że nie świadczył jednak w powyższym okresie zatrudnienia pracy przy barwnikach. Powyższe zeznanie wnioskodawcy w kontekście całego zebranego w sprawie materiału dowodowego wyklucza przyjęcie, iż w spornym okresie wnioskodawca świadczył pracę w warunkach szczególnych.

Co do okresu nauki wnioskodawcy w powyższym zakładzie od 1 września 1965 roku do 7 sierpnia 1968 roku zauważyć należy, że wnioskodawca wprost zeznał, że z pracodawcą nie łączyła go żadna umowa o pracę, a prace w zakładzie wykonywał w ramach praktyk dopiero w trzecim roku nauki w szkole.

Wnioskodawca 16 rok życia ukończył 15 listopada 1966 r. W rozumieniu art.1 ustawy z dnia 2 lipca 1958 roku o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy (Dz. U. Nr 45, poz. 226 ze zm.) był zatem osobą młodocianą.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 tej ustawy młodociani mogli być zatrudniani przez zakłady pracy tylko w celu nauki zawodu, przyuczania do określonej pracy oraz odbycia wstępnego stażu pracy. Młodociani w wieku powyżej lat 16

mogli być zatrudniani, jeżeli posiadali kwalifikacje zawodowe i odbyli wstępny staż pracy (art. 6) - przy pracach odpowiadających posiadanym przez nich kwalifikacjom albo - jeżeli nie spełniali powyższych warunków - przy pracach niewymagających kwalifikacji zawodowych.

Stosownie do art. 12 ust. 1 obowiązkiem młodocianych zatrudnionych przez zakłady pracy jest doksztalcania się do czasu ukończenia 18 lat życia. Młodociani przyjęci do pracy, do przyuczania do określonej pracy lub do odbycia wstępnego stażu pracy po przyuczeniu do określonej pracy, którzy ukończyli szkołę podstawową, obowiązani są do doksztalcania się zawodowego lub ogólnokształcącego /ust. 2 pkt. 2/, zaś młodociani zatrudnieni w celu nauki zawodu obowiązani są do doksztalcania się w zakresie obranego zawodu /ust. 3/.

Zgodnie zaś z art.13 cytowanej ustawy czas pracy młodocianych w wieku do 16 lat wynosił 6 godzin na dobę i 36 godzin tygodniowo. Młodocianych w wieku powyżej lat 16 obowiązywał normalny czas pracy stosowany w zakładzie pracy, przy czym w myśl ust. 3 art. 13 do czasu pracy młodocianych (zarówno w wieku do 16 lat jak i powyżej lat 16) wlicza się czas doksztalcania określonego w art. 12 ust. 2 i 3 bez względu na to, czy nauka odbywa się w godzinach pracy czy poza godzinami pracy, jednakże w wymiarze nie większym niż 18 godzin tygodniowo.

Obowiązujący wszystkich pracowników normalny czas pracy wynosił, zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy w przemyśle i handlu (t.j. Dz.U.1933, poz. 94, nr 734, ze zm.), najwyżej 8 godzin na dobę, w sobotę 6 godzin na dobę i nie mógł przekraczać 46 godzin na tydzień.

W kwestii kwalifikowania pracy wykonywanej na podstawie umowy o naukę zawodu przypomnieć należy pogląd jaki Sąd Najwyższy wyraził w wyrok z dnia 24 kwietnia 2009 roku sygn. II UK 334/08 (OSNP 2010/23-24/294), a także w wyrok z dnia 20 stycznia 2011 roku sygn. II UK 169/10 (LEX nr 786387), zgodnie z którym okres nauki zawodu odbywanej przed dniem 1 stycznia 1975 r. w ramach umowy zawartej na podstawie przepisów ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy był w rozumieniu prawa ubezpieczeń społecznych okresem zatrudnienia w ramach stosunku pracy. Sąd Najwyższy wskazał jednocześnie, że nie jest to wystarczające do uznania tych okresów za okresy wykonywania pracy w szczególnych warunkach w myśl § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, zgodnie z którym okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na warunkach w nim przewidzianych są okresy, w których praca w szczególnych warunkach jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy. Stałe wykonywanie pracy w warunkach szczególnych jest rozumiane w orzecznictwie Sądu Najwyższego jako wypełnianie pełnego wymiaru czasu pracy na zajmowanym stanowisku pracy, gdyż nie jest dopuszczalne uwzględnianie do okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze innych równocześnie wykonywanych prac w ramach dobowej miary czasu pracy, które nie oddziaływały szkodliwie na organizm pracownika (por. np. wyrok z dnia 4 czerwca 2008 r., II UK 306/07, OSNP 2009 nr 21-22, poz. 290).

Natomiast w wyroku z dnia 23 stycznia 2012 r. (II UK 96/11) Sąd Najwyższy stwierdził, że: „Przed dniem 1 stycznia 1975 r. młodociani zatrudnieni byli na podstawie umowy określonej w przepisach ustawy z 1958 roku o nauce zawodu, przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy i byli ubezpieczonymi z tytułu pozostawania w stosunku pracy. Nie jest to wystarczające do uznania tych okresów pracy za okresy wykonywania pracy w szczególnych warunkach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Z założenia uczeń przyuczany do wykonywania prac określonych w art. 32 ust 2 u.e.r.f.u.s., o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia, nie mógł ich wykonywać i faktycznie nie wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, lecz najwyżej w wymiarze czasu pracy przewidzianym dla pracowników młodocianych” (LEX nr 1215433).

Z dokonanych w sprawie ustaleń wynika, że H. O. zatrudniony w Zakładach (...) w Z. od 1 września 1965 r. do 31 maja 1984 r. rozpoczął pracę jako uczeń zawodu w zawodzie ślusarza w systemie 3 leniej nauki zawodu, a okres ten

trwał od 1 września 1965 r. do 7 sierpnia 1968 r. W pierwszych dwóch latach nauki, co potwierdził sam ubezpieczony wykonywał prace ślusarza pod nadzorem instruktora zawodu.

W tak ustalonym stanie faktycznym, i przy uwzględnieniu wyżej przytoczonego stanowiska Sądu Najwyższego, nie można było uznać, że wnioskodawca w spornym okresie nauki wykonywał prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Praca wnioskodawcy była wykonywana na podstawie umowy o naukę zawodu, była wykonywana przez okres dwóch lat pod nadzorem instruktora.

Reasumując, ponieważ warunek minimum 15 lat zatrudnienia w szczególnych warunkach nie został przez wnioskodawcę spełniony, w konsekwencji na podstawie art.477¹⁴ § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy odwołanie w pozostałym zakresie jako bezzasadne oddalił (punkt 2 sentencji wyroku).

W przedmiocie kosztów procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i § 3 k.p.c. zasądając od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddziału w Ł. na rzecz odwołującego kwotę 180 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego – stosownie do treści § 9 ust.2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r., poz. 1804) (punkt 3 sentencji wyroku).

K.W.